

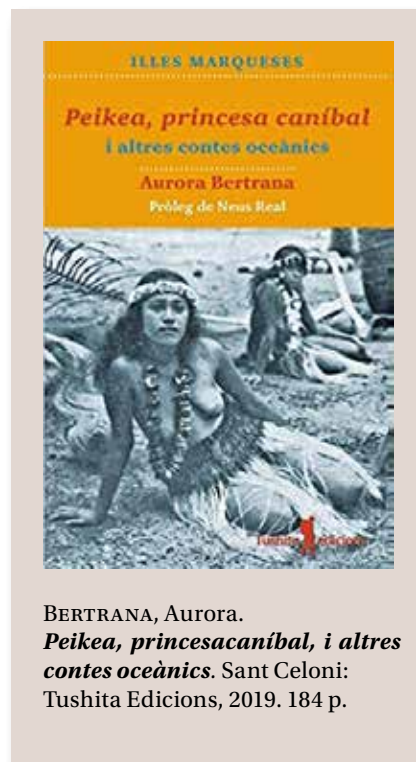
Els primers contes de la viatgera impenitent

Text > MAR CAMPS

«Nukuhiva era terra de guerrers antropòfags i de beutats femenines.» Així comença *Peikea, princesa caníbal, i altres contes oceànics*, d'Aurora Bertrana (Girona, 1892 - Berga, 1974), que ha reeditat Tushita Edicions dins la col·lecció «Cavalls de Vent». El llibre, una de les novetats del Sant Jordi de 1934, no és pas dels més coneguts de l'autora, i feia temps que estava fora de circulació. Si amb *Paradisos oceànics* Bertrana va estrenar la literatura de viatges sobre el món polinès en català, amb *Peikea* va fer la primera incursió en la narrativa amb un recull de nou contes que són fruit, també, de la seva estada a la Polinèsia Francesa. I és que la «viatgera impenitent», tal com es definia, va viure a Tahití del 1926 al 1929 amb el seu marit, Denys Choffat. Allà va ser on la violoncel·lista Bertrana va fer el cop de timó definitiu per dedicar-se a l'escriptura.

El llibre ens transporta a les illes Marqueses, a una «terra salvatge» de valls frondoses, badies paradisiàques i poblats de cases de bambú, i a una cultura maori tocada de mort amb l'arribada dels colonitzadors francesos, tan atemorits pels «guerrers antropòfags» com enlluernats per les «beutats femenines». «Feia alguns anys que els blancs anaven envaint les illes; i allí on aquesta ambiciosa raça plena de suficiència posà la seva petja, tota la vida dels pobles en resta trasbalsa-

da», mentre, com segueix explicant el narrador a *Peikea*, «una llum feble anava filtrant-se en el cervell dels marquesans. Començaven de comprendre la potència de canons i fusells». Els contes ens parlen del delit entre una princesa caníbal i un aventurer que s'endinsa en la selva; de la pèrdua de la fe en els déus pagans i sacerdots; de l'hospitalitat de les tribus aborígens amb tripulants d'un vaixell de guerra embarrancat i de les dissorts de negociants xinesos; de missioneres que instrueixen joves indígenes i novícies que s'emboquen amb marins francesos... Com detalla Neus Real al pròleg, la filla de Prudenci Bertrana, sense l'ofici ben après, va ensopegar amb problemes narratius durant el procés d'escriptura. I, tot i la bona rebuda de la publicació, l'escriptor Cèsar August Jordana no es va estar d'escriure'n una demolidora crítica a *L'Opinió*: «L'obra d'Aurora Bertrana té precedents massa il·lustres (Loti, Conrad, Tomlison, Maugham, entre d'altres) perquè no quedi a segon terme com a pura obra d'art». Unes paraules que van costar de pair a l'autora, la qual, fins i tot, les va recordar a les seves memòries, en què defensava el pes documental de l'obra: «Hi vaig posar tota l'ànima i tots els meus coneixements històrics, anecdòtics i visuals d'aquelles contrades exòtiques». Altres crítiques de l'època li van bufar a favor, com una publicada a *La Humanitat* amb el

BERTRANA, AURORA.
Peikea, princesa caníbal, i altres contes oceànics. Sant Celoni: Tushita Edicions, 2019. 184 p.

pseudònim Scaramouche, que valorava la seva mirada com a dona i l'aire deslliurat de prejudicis de la seva literatura: «I la llum radiant del dia tropical o la grandesa estelada de la nit polinèsia ens colpeix l'ànima fent que la nostra vida grisa d'homes "civilitzats", sotmesos a innumbrables tuteles revoltants, econòmiques, socials o polítiques, em sembli un èxit voluntari».

Un món desaparegut

Text > RAMON ESTEBAN

Josep Vilar és un recol·lector d'esdeveniments i de personatges d'un territori que coneix molt bé i estima, com és l'Alta Garrotxa, una regió abrupta dominada pels boscos, avui molt poc habitada però plena de vida fins a mitjan segle passat. Els darrers veïns que l'autor ha arribat a conèixer o dels quals ha tingut coneixement de manera indirecta, així com fets que han estat reals i altres d'amarats de llegenda, són els

protagonistes d'aquest volum, molt interessant des del punt de vista etnogràfic. Amb l'ajuda d'unes fotografies amb un gran valor documental, les *Històries de l'Alta Garrotxa* permeten al lector, primer, deslliurar-se de la pàtina romàntica que (potser) associava a aquelles terres i, seguidament, fer-se una idea del tarannà d'una comunitat de llenyataires, carboners, ramaders, traginers, capellans, contrabandistes,

carrabiners... endurits per un entorn on les comoditats de la plana i les viles no van arribar mai. No ha d'estranyar trobar-hi relats d'assassinats i accidents fatals, o de les inevitables persecucions pròpies de les zones frontereres. Però també hi veiem passar el cicle anual de les feines, l'activitat litúrgica i les celebracions populars, que eren possibles gràcies a músics sense solfa com els coneguts Peret Blanc de Beget o Fonso de Lliurona, sense oblidar Avel·lí Campsolinas, *Vèliu de Tortellà*, integrant de diverses cobles orquestra. L'aparició dels primers excursionistes documentats, durant la dècada dels anys vint,

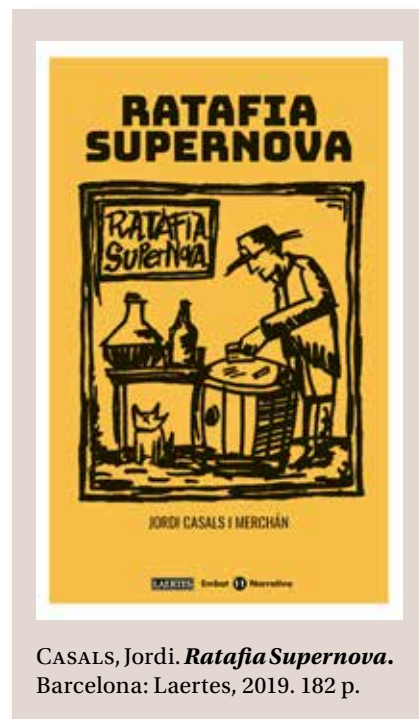
A la recerca de la veritat literària

Text > JOSEP PASTELLS

Una novel·la cada tres anys. Aquest és el ritme que du Jordi Casals i Merchán (Barcelona, 1976) des que va debutar com a narrador el 2013 amb *Muerte por funky*, una història d'antiherois amb aires de còmic. Tant aquesta primera obra com la segona, *Telecaster Circus*, més versemblant i agredolça, estan ambientades a Barcelona, editades per Laertes i escrites en castellà. La tercera novel·la de Casals, professor de llengua i literatura a l'Institut Alexandre Deulofeu de Figueres, també du el segell de Laertes, però està escrita en català i transcorre per terres empordaneses.

Ratafia Supernova consta de vint-i-nou capítols encapçalats per una cançó. Jimi Hendrix, Eric Clapton, Frank Zappa, Lou Reed, The Doors i The Ramones són alguns dels *rockers* que posen la banda sonora i emocional d'una història hilarant en què el protagonista, un jove que vol ser escriptor, estimulat pel comentari maliciós d'una professora de l'Aula de Lletres que li retreu la manca de versemblança d'un text en què parla de realitats que no coneix prou bé, s'introdueix en el món de l'hampa alt-empordanesa. L'objectiu és trobar la *veritat literària* que li permeti polir la novel·la negra que ha escrit, en què un grup de noies que fan d'especialistes d'escenes perilloses en cotxe contracten un detectiu nihilista enganxat al cavall perquè investigui l'assassinat d'una de les pilots.

Convençut que l'autoficció l'ajudarà a explotar al màxim el seu talent, escriu una llista de vivències que ha d'experimentar per empatitzar amb els personatges de la novel·la i sentir en carn pròpia les sensacions que pretén transmetre. Decidit a arriscar-se per fer més creïble la història, intenta endinsar-se en el món de les drogues dures, la violència i la prostitució durant tres dies, en què protagonitza una *road story* grotesca que, si més no, li serveix per descobrir les seves limitacions. «Jo què soc? Un tiu superrodó o un malalt bipolar?», es pregunta l'aspirant a escriptor cap a la meitat del llibre, quan ja comença a ser evident que la seva especialitat és acumular despropòsits. Paròdica i alhora reflexiva, la novel·la de Casals és plena d'escenes divertides, però el to irònic i burlesc és indeslligable d'una mirada lúcida, de l'exactitud d'unes descripcions en què el protagonista radiografia la societat en què li ha tocat viure. Com quan s'imagina com deuen ser les vides dels ciutadans carregats de bosses que creuen la plaça de l'Ajuntament de Figueres: «Tan normals, tan grisos, tan bona gent... Uns mudats de vint-i-un botons, d'altres en xandall; unes amb talons de *Sex in New York*, d'altres amb Panama Jack [...]. També podia caminar per allà algun fora de sèrie encara desconegut de les lletres. I alguna dona en-

CASALS, Jordi. *Ratafia Supernova*. Barcelona: Laertes, 2019. 182 p.

ganxada al Prozac, algun esporàdic visitant dels clubs de la Jonquera, algun exdelinqüent, algun pare que picava els seus fills, algun amargat que es posava com un ferro roent quan venien a dormir les amigues preadolescents de la seva filla, algun verge als vint-i-molts, alguna nimfòmana de cinquanta-pocs, algun assassí per negligència, algun votant de Ciutadans...».

el projecte de construir un embassament a la vall d'Hortmoier a la dècada següent i diverses tragèdies durant la Guerra Civil són alguns altres fets que hi trobem descrits. Dos dels principals atractius d'*Històries de l'Alta Garrotxa* són la identificació dels personatges i la riquesa toponímica. Vilar ens presenta, per exemple, els contrabandistes Cinto de Can Bosc de Bassegoda, Pere Renart de la Figa o Jep de la Muga; el bosquetà Martí Padern, un pastor conegut com el Bord de Magrians, els capellans Joan Sellas, Lluís Suriñach, mossèn Simon de la Vall del Bac o mossèn Puigmal, i l'últim capellà de Sant Aniol d'Aguja; i

ens situa a la bora de Monars, la cova de l'Orri, la Masó de Talaixà, la balma del Corb... Un altre autor coneixedor del territori, el documentalista Ernest Costa, afirma en el pròleg: «Un dels mèrits del llibre que teniu a les mans és que torna a omplir l'avui silent comarcada altgarrotxina de veus humanes, d'alegries, de plors, de renúncies, d'esforços, de violències. Al capdavant, de vida».

VILAR, Josep. *Històries de l'Alta Garrotxa*. Cassà de la Selva: Editorial Gavarres, 2019. 208 p.

